

Addysgu hanes Cymru

Y Pwyllgor Deisebau | 15 Medi 2020
Petitions Committee | 15 September 2020

Cyfeirnod: RS20/13468

Rhif y ddeiseb: P-05-992

Teitl y ddeiseb: Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i greu corff cyffredin o wybodaeth am hanes Cymru fydd pob disgybl yn ei ddysgu

Geiriad y ddeiseb: Mae hanes Cymru'n bwysig i bob un disgybl, gan ei fod o'n rhoi cefndir am hanes ein cenedl a'n treftadaeth i bawb sy'n mynd drwy'r system addysg. Mae yna agweddau o hanes Cymru, megis Cyfreithiau Hywel Dda, Gwrthryfel Glyndŵr a Boddi Capel Celyn yn perthyn i bob cymuned yng Nghymru. Mae'n bryderus felly fod Llywodraeth Cymru wedi penderfynu ymwrthod ag argymhelliad y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu i greu corff cyffredin o wybodaeth ar gyfer yr holl ddisgyblion sy'n astudio hanes. Mae'n bwysig creu cwricwlwm hanes Cymru lle mae disgyblion yn dysgu am ddigwyddiadau a materion sy'n genedlaethol, yn ogystal â dysgu am hanes eu cymunedau a'u hardaloedd nhw.

1. Cefndir

Mae Cwricwlwm Cenedlaethol presennol Cymru yn cynnwys y pynciau craidd a sylfaen a nodir yn Neddf Addysg 2002. Y pynciau craidd yng Nghyfnodau Allweddol 2 a 3 yw mathemateg, Saesneg, gwyddoniaeth a Chymraeg mewn ysgolion Cymraeg. Mae hanes yn [bwnc sylfaen yn y cwricwlwm cenedlaethol](#). Mae [Rhaglen Astudio Hanes](#) (PDF 155KB) (Ionawr 2008) Llywodraeth Cymru yn nodi'r gofynion presennol ar gyfer hanes yng Nghyfnodau Allweddol 2 a 3. Y tu hwnt i Gyfnod Allweddol 3, mae CBAC wedi cyhoeddi manylebau ar gyfer hanes ar lefel [TGAU](#) a [Safon UG/Safon Uwch](#). Cyflwynwyd y rhain i'w haddysgu gyntaf yn 2017 a 2015 yn y drefn honno.

Bydd y Cwricwlwm 3-16 oed newydd i Gymru yn cael ei gyflwyno ym mhob ysgol a gynhelir ac mewn lleoliadau meithrin a ariennir yn gyhoeddus o fis Medi 2022 yn raddol. Cyflwynwyd y [Bil Cwricwlwm ac Asesu \(Cymru\)](#) i'r Senedd ar 6 Gorffennaf 2020. Mae'r Bil yn nodi pedwar diben y cwricwlwm:

- Galluogi disgyblion a phlant i ddatblygu yn ddysgwyr galluog ac uchelgeisiol, sy'n barod i ddysgu drwy gydol eu hoes;
- Galluogi disgyblion a phlant i ddatblygu yn gyfranwyr mentrus a chreadigol, sy'n barod i chwarae rhan lawn mewn bywyd a gwaith;
- Galluogi disgyblion a phlant i ddatblygu yn ddinasyddion egwyddorol a gwybodus i Gymru a'r byd;
- Galluogi disgyblion a phlant i ddatblygu yn unigolion iach a hyderus, sy'n barod i fyw bywydau boddhaus fel aelodau gwerthfawr o'r gymdeithas.

Mae Llywodraeth Cymru wedi pwysleisio bod y Cwricwlwm newydd i Gymru wedi'i **seilio ar ddibenion yn hytrach na chynnwys**. Nid yw cynnwys dysgu penodol yn cael ei nodi yn yr un modd ag o dan y cwricwlwm cenedlaethol cyfredol.

Mae'r Bil yn nodi chwe Maes Dysgu a Phrofiad (MDPh) ar gyfer y cwricwlwm newydd a'r elfennau gorfodol ynddynt. Yr MDPh yw:

- Y Celfyddydau Mynegiannol
- Iechyd a Lles
- Y Dyniaethau
- Ieithoedd, Llythrennedd a Chyfathrebu
- Mathemateg a Rhifedd
- Gwyddoniaeth a Thechnoleg.

Yr elfennau gorfodol yn yr MDPH fydd Saesneg; Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb; Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg a Chymraeg.

Caiff hanes ei addysgu ym **MDPh y Dyniaethau**. Mae MDPH y Dyniaethau hefyd yn cynnwys daearyddiaeth, addysg grefyddol, astudiaethau busnes ac astudiaethau cymdeithasol. Nid yw'r cwricwlwm newydd yn rhagnodol ac nid yw'n cynnwys rhestr o bynciau y mae'n rhaid i bob ysgol eu haddysgu.

Mae'r Bil yn darparu ar gyfer 'Cod yr Hyn sy'n Bwysig' i nodi cysyniadau dysgu a phrofiad allweddol ym mhob MDPH (gan gynnwys y Dyniaethau) a bod yn rhaid i gwricwla ysgolion gwmpasu pob un o'r cysyniadau hyn. Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi 'Datganiadau o'r hyn sy'n bwysig' yn **nogfennaeth Cwricwlwm i Gymru**. Bwriad hyn yw darparu'r 'dull cenedlaethol' a fydd, **yn ôl y Gweinidog Addysg**, yn sicrhau cysondeb i ddysgwyr.

Cyhoeddwyd y **canllawiau statudol dros dro ar MDPH y Dyniaethau**, ym mis Ionawr 2020.

Ar 22 Ionawr 2020, cyhoeddodd y Deisebydd flog, **Why I've set up a petition calling for the teaching of a common Welsh history in our schools**.

2. Camau gweithredu Senedd Cymru

2.1. Y Pwyllgor Deisebau

Dyma'r ail ddeiseb y mae Elfed Wyn Jones wedi'i chychwyn ar addysgu hanes. Trafododd y Pwyllgor ei ddeiseb gyntaf, **Newid y Cwricwlwm Cenedlaethol a dysgu hanes Cymru, a hynny o bersbectif Cymreig, yn ein Hysgolion Cynradd, Uwchradd a'r Chweched Dosbarth** yn ystod 2018. Clywodd y Pwyllgor Deisebau dystiolaeth gan Dr Elin Jones, Cadeirydd grŵp gorchwyl a gorffen hanes a hanes Cymru y Cwricwlwm Cymreig, a Kirsty Williams, y Gweinidog Addysg a Sgiliau.

2.2. Y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

Cynhaliodd y **Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu** arolwg cyhoeddus yn ystod haf 2018, gan wahodd aelodau o'r cyhoedd i ddewis o restr o bynciau posibl ar gyfer ymchwiliad. Pleidleisiodd 44 y cant o'r rhai a gymerodd ran yn yr arolwg o blaid 'Addysgu hanes, diwylliant a threftadaeth Cymru mewn ysgolion'. Yn sgil y gwaith sy'n cael ei wneud gan y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu, caeodd y Pwyllgor Deisebau y ddeiseb ym mis Tachwedd 2018.

Cafodd adroddiad y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu, **Ymchwiliad i addysgu hanes, diwylliant a threftadaeth Cymru** [PDF 1.2KB] ei gyhoeddi ym mis Tachwedd 2019 a'i drafod yn y

Cyfarfod Llawn ar 15 Ionawr 2020. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei **hymateb** [PDF 235KB] ar 8 Ionawr 2020.

Soniodd llawer o'r rhai a roddodd dystiolaeth, gan gynnwys cymdeithasau hanes Cymru, am yr angen i gael digwyddiadau neu themâu penodol y dylai pob dysgwr wybod amdanynt.

Argymhellodd y Pwyllgor y dylai'r cwricwlwm newydd

gynnwys canllaw sy'n nodi corff cyffredin o wybodaeth ar gyfer yr holl ddisgyblion sy'n astudio hanes. Bydd y digwyddiadau a'r pynciau allweddol hyn yn galluogi pob disgybl i ddeall sut mae ei wlad wedi cael ei dylanwadu gan ddigwyddiadau lleol a chenedlaethol yng nghyd-destun hanesion Cymreig, Prydeinig a rhyngwladol.

Gwrthododd y Gweinidog Addysg yr argymhelliad, gan ddweud y canlynol:

Mae canllawiau MDPH y Dyniaethau yn amlinellu methodoleg ar gyfer dewis cynnwys, ac mae'n cyfeirio at yr angen parhaus i sôn am ardal leol y dysgwr a stori Cymru, yn ogystal â pherthynas stori Cymru â'r byd yn ehangach, er mwyn galluogi dysgwyr i ddatblygu dealltwriaeth o natur gymhleth ac amrywiol cymdeithasau'r gorffennol a chymdeithasau'r dyfodol.

Dywedodd y canlynol hefyd:

byddwn yn gweithio gydag ymarferwyr i gomisiynu adnoddau newydd a fydd yn cyfeirio at ddigwyddiadau a phynciau allweddol yn hanes Cymru a'r byd. Bydd hyblygrwydd y Cwricwlwm newydd yn ychwanegu at hyn drwy ganiatáu i athrawon ddarparu gwersi mewn ffyrdd mwy creadigol, sy'n fwy priodol i'r dysgwyr sy'n cael eu haddysgu.

2.3. Y Cyfarfod Llawn

Yn ystod gwaith y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu ar hanes, bu dadl yn y Cyfarfod Llawn hefyd, **Dysgu Hanes Cymru ar 19 Mehefin 2019.**

3. Camau gweithredu Llywodraeth Cymru

3.1. Grŵp Gorchwyl a Gorffen

Ym mis Hydref 2012, sefydlodd Leighton Andrews, y Gweinidog Addysg a Sgiliau ar y pryd, grŵp gorchwyl a gorffen, dan gadeiryddiaeth Dr Elin Jones, i archwilio a thrafod datblygiad y Cwricwlwm Cymreig yn y dyfodol ac addysgu hanes Cymru. Gwnaeth adroddiad terfynol y grŵp, **Y Cwricwlwm Cymreig, hanes a stori Cymru: Adroddiad terfynol** (PDF 154KB) (Medi 2013) ddeuddeg

argymhelliad mewn perthynas â'r dimensiwn Cymreig wrth ddatblygu'r cwricwlwm nesaf ac mewn perthynas â'r cwricwlwm hanes yn benodol. Ym mis Mawrth 2014, cyhoeddodd Huw Lewis y byddai'r Athro Graham Donaldson yn cynnal adolygiad o'r cwricwlwm cenedlaethol yng Nghymru. Fel rhan o'i adolygiad, ystyriodd yr Athro Donaldson argymhellion y Grŵp Gorchwyl a Gorffen.

3.2. Adolygiad Estyn

Un o argymhellion adroddiad 2019 y Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu ar addysgu hanes, oedd y dylai Estyn gynnal adolygiad thematig o drefniadau addysgu hanes Cymru mewn ysgolion. Mae swyddogion Llywodraeth Cymru wrthi'n trafod cylch gwaith yr adolygiad hwn ag Estyn.

3.3 'Gweithgor Cymunedau, Cyfraniadau a Chynefin: Profiadau pobl dduon ac Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig a'r cwricwlwm newydd

Ar **21 Gorffennaf 2020, cyhoeddodd y Gweinidog** y byddai'r Athro Charlotte Williams OBE, yn cadeirio Gweithgor Cymunedau, Cyfraniadau a Chynefin: Profiadau pobl dduon ac Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig a'r cwricwlwm newydd. Yn rhan gyntaf y prosiect, bydd y gweithgor yn adolygu'r adnoddau sydd ar gael ar hyn o bryd i gefnogi'r gwaith o addysgu themâu sy'n ymwneud â chymunedau a chynefinoedd pobl dduon ac Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig ar draws y cwricwlwm cyfan. Bydd yn tynnu sylw at enghreifftiau o arferion da, yn ogystal â nodi meysydd lle y mae angen rhagor o waith. Yn ail ran y prosiect, bydd y gweithgor yn adolygu'r cyfleoedd dysgu proffesiynol sy'n gysylltiedig â chymunedau pobl dduon ac Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig, eu cyfraniadau, eu profiadau a'u cynefinoedd ar draws y cwricwlwm. Bydd gwaith y gweithgor yn gysylltiedig iawn ag adolygiad Estyn o hanes Cymru.

Yng nghyd-destun y cwricwlwm, diffinnir Cynefin fel:

Y man y teimlwn ein bod yn perthyn iddo, lle mae'r bobl a'r dirwedd o'n cwmpas yn gyfarwydd, a lle mae'r golygfeydd a'r seiniau yn gysurus o hawdd eu hadnabod. Nid dim ond man yn yr ystyr ffisegol neu ddaearyddol ydyw, serch hynny. Dyma'r lleoliad hanesyddol, diwylliannol a chymdeithasol sydd wedi ffurfio ac sy'n parhau i ffurfio'r gymuned sy'n trigo yno.

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.